

HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ MESTA SVIT

Mestečko pod Tatrami bolo založené firmou Tomáša Baťa zo Zlína v roku 1934, kedy spoločnosť odkúpila pozemky obce Veľká a na nich bola postavená prvá výskumná stanica nesúca názov „Baťove závody Batizovce“, alebo aj „Výskumná stanica výroby umelého hodvábu Baťových závodov v Batizovciach“. Názov Svit, snáď odvodený od názvu Slovenská viskózová továrň, sa po prvýkrát objavil o 3 roky neskôr.

História

Krátko po dohode o odkúpení pozemkov sa začala výstavba budúceho mesta – prvá továrenská budova i prvý obytný domček. Továrň sa postupne rozširovala, pribúdali aj domčeky, slobodárne, internát či škola, ale aj spoločenský dom. Architektúra stavieb bola typicky zlínska – trojtraktový skelet s tehlovým výplňovým mŕtvom výrobných budov, základ obytnej zóny tvorili typizované tehlové domy či dvojdomy s plochou strechou, tzv. červená kolónia. Neskôr vystavané domy boli už omietnuté so šikmou strechou, po vojne sa stavali aj bytové domy.

Baťove mestá sa na seba navzájom podobali, charakterizoval ich flexibilný priestor, geometrická strohosť štandardizovaných prvkov a priestor rozdelený na pracovnú, spoločenskú, dopravnú a obytnú zónu, v duchu filozofie „továrň a mesto v záhradách“. Svit sa stal osadou, neskôr mestom. Dnes má 7 480 obyvateľov, tri kostoly, futbalový štadión a stále fungujúci továrňský komplex, skladajúci sa z viacerých podnikov.

Súčasnosť

Otázka zachovania pôvodných fyzických štruktúr mesta je rovnaká ako pri iných industriálnych či historických mestách. Výroba v továrň pokračuje, viaceré budovy vo vnútri priemyselného areálu boli zbúrané, nakoľko nevyhovovali súčasným požiadavkám.

Otázny je i osud prvej zo sústavy piatich výrobných budov na okraji areálu, tvoriacich typickú siluetu výrobných častí, ktorá je v súčasnosti bez využitia. Iné sú zachované v takmer rovnakom stave ako v čase, keď sa mesto zakladalo, len s novým vnútorným vybavením.

Továrenské objekty, typická „baťovská“ architektúra

Bývalý spoločenský dom, dnes slúži ako hotel

Obytná kolónia

Červená kolónia

Červená kolónia

„Premena“ tehlového domku

Bytový dom

V obytnej kolónii je na jednej strane snaha o zachovanie charakteristických stavieb, na druhej sú to požiadavky obyvateľov na určitý štandard. Niektoré z domov boli už v minulosti považované za príliš malé a viaceré garáže preto boli prestavané na ďalšiu obytnú izbu. Dnes na mnohých tehlových domoch pribudli šikmé strechy, červená kolónia sa stáva v dôsledku zateplovania čoraz farebnejšou.

Zo strany mesta existuje vôľa zachovať charakter a pôvodný vzhľad „baťovských domčekov“, či už priamo červenej kolónie alebo tých neskôr postavených. V súčasnosti sú ale ich kompetencie limitované, najmä s ohľadom na súkromné vlastníctvo väčšiny domov. Dané územie je podľa územného plánu mesta určené na revitalizáciu.

Pri obnove bytových domov zohráva svoju úlohu aj prístup majiteľov, ktorí, podľa slov predstaviteľov mesta, pochopili, že nie je správne, aby si každý upravil len svoju časť. Tak sa uplatňuje komplexnejší prístup.

Ostatné budovy v meste, ktoré sú využívané (ako mestský úrad, školy...), sa permanentne udržiavajú. Niektoré boli alebo sú v rekonštrukcii, iné zostávajú prázdne. Bývalý spoločenský dom stojaci oproti vstupu do areálu závodu je doplnený o novotvary nadstavby a prístavby a využíva sa ako hotel. Druhý, v podstate totožný objekt, stojaci na rovnakej predĺženej osi, sa prestavuje na obytné účely.

Napriek tomu, že Baťa je vo Svite už históriou, výsledky jeho ideí sú stále viditeľné v obraze mesta, ale aj v myslení ľudí. Na počesť Tomáša Baťu mesto založilo v priestore pred továrňami park a pomenovalo ho po svojom zakladateľovi.

Ing. arch. Petra Ambrušová
FA STU v Bratislave
Foto: archív autorky

Literatúra:

[1] Malovcová, B. a kol.: História jednej myšlienky. Svit, 2009. ISBN 978-80-968977-8-0